

ADÖLESANLARDA İNTERNET KULLANIMINA YÖNELİK LİKERT TİPİ TUTUM ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Validity and Reliability Study of Likert Type Attitude Scale for the Internet Use in Adolescents

Sabahat COŞKUN¹, Hatice BEBİŞ²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirliğin yapılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma metodolojik bir araştırmadır. Araştırma örneklemine Ocak- Şubat 2014 tarihleri arasında bir meslek lisesinde öğrenim görmekte olan 242 lise öğrencisi alınmıştır. Veriler "sosyo-demografik özellikler anketi" ve "İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılarak elde edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi, güvenirliğin değerlendirilmesinde ise cronbach alfa, test- tekrar test ve madde-toplam korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunu erkek (%52.9) ve 12.sınıf (%33.9) öğrenciler oluşturmuş, yaş ortalamaları 16.96±1.29 (min=15, max=20) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin faktör analizinde; özdeğeri 1.2'yi aşan, toplam varyansın %57.96'sını açıklayan altı faktör elde edilmiştir. Faktör yükleri 0.28-0.88 arasında değişmektedir. Ölçeğin Chronbach alfa değeri 0.88'dir. Test-tekrar test katsayısı 0.85 olarak bulunmuştur.

Sonuç: Araştırma sonuçları, İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği'nin adölesanlarda geçerli ve güvenirli bir ölçüm aracı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Adölesan, internet kullanımı, tutum, geçerlik, güvenirlik.

ABSTRACT

Aim: In this study to determine the validity and reliability of adolescents' attitude scale for the internet use is aimed.

Method: This study is a methodological research. Research sampling of 242 high school students who were studying at a vocational school in the January-February 2014. Data collection form contains students' socio-demographic characteristics and likert type scale for the use of the internet. Factor analysis for construct validity of scale and while evaluating the reliability, cronbach's alpha, test retest and item-total correlation coefficients were calculated.

Results: In this study the most students are in twelfth class and their mean age 16.96±1.29 (min 15, max 20) and 52.9 % of them were men. In the study of factor analysis, six factors were obtained whose eigen values exceeded 1.2. These six factors were explained the 57.96% of total variance's. Factor loadings ranged from 0.282-0.88. Chronbach alpha value of the scale is 0.88. Test retest coefficient is 0.85.

Conclusion: This study showed that likert scale for the internet use is reliable and valid in adolescents.

Key Words: Adolescents, using internet, attitude, reliability, validity.

¹ Uzm.Hem. GATA Hemşirelik Yüksek Okulu, ANKARA

² Yrd.Doç.Dr., GATA Hemşirelik Yüksek Okulu, Halk Sağlığı Hemşireliği BD. ANKARA

Yazışma Adresi

Uzm.Hem., Sabahat COŞKUN

GATA Hemşirelik Yüksek Okulu, ANKARA

Tel:0507 946 24 39

e-mail: sacoskun@gata.edu.tr

Geliş tarihi/Received:02/09/2014 ; Kabul tarihi/Accepted: 09/06/2016

GİRİŞ

Bilişim teknolojisinde yaşanan hızlı gelişmeler; dünyada ve ülkemizde önemli değişimlere neden olmuş, internet her geçen gün değişen ve gelişen bilgi edinme gereksinimi nedeniyle önemli bir araç olarak insan yaşantısında ve özellikle adölesanların dünyasında yer edinmiştir (Demir ve Gözüm 2011; Muslu ve Bolışık 2009). Adölesanlar okulda ve evde zamanlarının çoğunu internet kullanarak geçirmektedir (Muslu ve Bolışık 2009).

Türkiye’de Ocak-Mart 2010 tarihleri arasında bireylerin %37.6’sının internet kullandığı, internet kullanan bireylerin %59.3’ünün interneti her gün kullandığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, bilgisayar ve internet kullanımının 16-24 yaş grubunda en yüksek oranda olduğu bildirilmektedir (Demir ve Gözüm 2011). Bu araştırma sonucu da göstermektedir ki, adölesanlar diğer yaş gruplarına göre interneti daha çok kullanmaktadır.

Günümüzde yenilenen ve değişen bilgiye en hızlı, kolay, ucuz ve geniş bir popülasyonla paylaşmanın en etkin yolu internet olarak görülmektedir. İnternetin kullanıcılarına sunduğu olanaklar; iletişim, bilgi erişimi, araştırma, eğitim/öğretim, eğlence, oyunlar şeklindedir (Tavşancıl ve Keser 2002). Teknoloji gelişmişliğin ve çağdaşlaşmanın bir göstergesi olarak insan hayatını kolaylaştırıp, toplumsal gelişime olumlu katkı sağlarken diğer yandan da teknolojinin bilinçsiz kullanımından kaynaklanan bazı sorunlar ve tehlikelerle karşılaşılabilir. İnterneti en çok kullanan grup olan adölesanlarda kontrolsüz internet kullanımı ve bağımlılık artmakta, bu durum onların fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Canbek ve Sağiroğlu 2007; Ceyhan 2011; Davis 2001).

Adölesanlarda internet kullanımının diğer yaş dönemlerine göre daha fazla risk taşımamasını temel nedenlerinden biri dönemin gelişimsel özellikleridir. Ergenlik fiziksel, psikolojik ve sosyal olgunluğa erişimin tamamlanmaya çalışıldığı bir dönemdir. Bu dönemde “ben kimim” sorusu önem kazanır. Ergen bu soruya cevap arayarak kimliğini kazanmaya çalışır (Coşkun ve Bebiş 2014). Bu döneme özgü kimlik gelişimi sürecinde, ergenlerin çevresi ve sosyal ilişkileri önemli hale gelmektedir. Ergenler bu çevrede ve sosyal yaşamlarında çeşitli kimlik denemelerinde bulunmaktadırlar (Valkenburg ve Peter 2008). İnternet sunduğu içerik ve ortam aracılığıyla ergenlerin bu tür kimlik denemelerine olanak sağlayarak gelişimsel ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir araç haline gelebilmektedir. Ancak, ergenlerin kimlik edinme sürecinde internetin sunduğu sanal ortam gerçek yaşamın, gerçek ilişkilerin yeri-

ni alarak, sanal ortama ilişkin bir bağımlılığa dönüşebilir. Bu nedenle sağlıklı gelişim açısından ergenlerin çevreleri ile ilişkilerinde sanal ortamın gerçek ortamlarla yer değiştirmesinin önüne geçilmesi gerekir (Ceyhan 2011).

Adölesanların interneti doğru bir şekilde kullanmaları ise; yaşadıkları deneyimleri olumlu yönlendirmelerine, bilgi toplarken okuma, yazma, seçme, sınıflandırma gibi çeşitli becerileri kullanmalarına yardımcı olmaktadır (Muslu ve Bolışık 2009). Bu doğrultuda gençlerin ilgi, beklenti, tutum gibi duyuşsal özelliklerinin bilinmesi, internet kullanma tutumlarının yaşantılarına olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesi gerekmektedir (Tavşancıl ve Keser 2002; Tuncer ve Taşpınar 2008).

Adölesanların “internet kullanma tutumları” kavramıyla interneti kullanma amaçları ile kullanım alanları hakkındaki duygu, düşünce ve davranışları kastedilmektedir. Gençlerin internet kullanımına yönelik tutumlarının bilinmesi, internet gibi önemli bir teknolojiden her alanda etkin biçimde yararlanabilmeye temel oluşturabilecek düzenlemelerin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacaktır. Böylece gençlerin geliştirdiği olumsuz internet tutumlarını olumlu yönde değiştirmek, olumlu internet tutumlarını ise desteklemek etkin bir şekilde gerçekleşecektir (Tavşancıl ve Keser 2002). Ayrıca ergenlerin olumlu internet kullanım tutumlarına yönelik önleyici ve koruyucu hizmetler sağlanabilir, olumsuz internet kullanımının yarattığı sorunlara etkili müdahale yöntemleri geliştirilebilir. Ancak öncelikle adölesanların internet kullanımları ile ilgili tutumlarını ölçmeye olanak sağlayacak geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına gereksinim vardır. Literatür değerlendirildiğinde ülkemizde konu ile ilgili ölçme araçlarının sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. İrmak ve Erdoğan’ın (2015), adölesanların video oyunu oynama bağımlılıklarını değerlendiren bir ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği çalışmasını yaptıkları ve adölesan gruba özgü olmamakla birlikte Tavşancıl ve Keser tarafından “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği” geliştirildiği görülmektedir. İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği’nin teknolojiyi kullanma oranı yüksek olan adölesanların internet kullanım eğilimlerini belirlemeye katkı sağlayacak içerikte olduğu düşünülmektedir.

AMAÇ

Bu çalışma, Tavşancıl ve Keser (2002) tarafından öğretmen adaylarının internet kullanımıyla ilgili tutumlarının belirlenmesi için geliştirilen “İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği”nin adölesan

grupda geçerlilik ve güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

-Hipotez 1a: Adölesanlarda "İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği" güvenilir bir ölçüm aracıdır.

-Hipotez 0a: Adölesanlarda "İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği" güvenilir bir ölçüm aracı değildir.

-Hipotez 1a: Adölesanlarda "İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği" geçerli bir ölçüm aracıdır.

-Hipotez 0a: Adölesanlarda "İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği" geçerli bir ölçüm aracı değildir.

YÖNTEM

İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği'nin adölesanlarda geçerlilik ve güvenilirliğinin değerlendirildiği bu metodolojik araştırma muhasebe, pazarlama, bilişim teknolojileri, büro yönetimi gibi bölümleri olan bir ticaret meslek lisesindeki öğrencilerde yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, ticaret meslek lisesinde 2013-2014 eğitim öğretim yılında öğrenimine devam eden, 14-21 yaşları arasındaki 1480 öğrenci oluşturmaktadır. İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği'nde 31 madde bulunmaktadır. Ölçek çalışmalarında örneklem hacminin ölçek madde sayısının 5-10 katı olması önerilmektedir (Grove ve Bums 2009; Şencan 2005). Bu araştırmada her sınıf düzeyinde yeterli temsili sağlayacak toplam 242 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. 1480 öğrencinin oluşturduğu evrenden; 9.(296), 10. (355), 11. (325) ve 12.(503) sınıfta okuyan öğrenciler, orantılı tabakalı örnekleme yöntemine göre dört tabakaya ayrılmıştır. Daha sonra öğrencilerin buldukları tabakayı temsil edecek şekilde, basit rastgele örnekleme yöntemi ile her bir sınıftan örnekleme alınacak öğrenci sayısı 9. sınıf (49 öğrenci), 10.sınıf (57 öğrenci), 11.sınıf (54 öğrenci), 12.sınıf (82 öğrenci) belirlenmiştir.

Araştırma verilerinin toplanmasında anket formu ve İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Anket Formu: Araştırmada kullanılan anket formu araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmıştır (Norman ve Skinner 2006; Tavşancıl ve Keser 2002; TUİK 2013). Formda adölesanların sosyodemografik özellikleri ile internet kullanımına yönelik bilgilerin incelendiği 12 soru yer almaktadır.

İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği: Tavşancıl ve Keser tarafından öğretmen adaylarının internet kullanımına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla 2002 yılında geliştirilmiştir. Ölçek 31 mad-

deden ve 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler; Faktör 1: İnternetin öğretimde kullanımı (8 madde), Faktör 2: İnternetin araştırmada kullanımı(7 madde), Faktör 3: İnternetin sosyal etkileşimde kullanımı(4 madde), Faktör 4: İnternetin öğretimde kullanımdan hoşlanma(4 madde), Faktör 5: İnternetin iletişimde kullanımı(4 madde), Faktör 6: İnternetin bilgi paylaşımında kullanımı(4 madde) olarak sıralanmaktadır. Ölçek maddeleri 5'li likert tipi ölçekleme yöntemi ile "1= hiç katılmam, 2= katılmam, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum" şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan en düşük puan 31, en yüksek puan ise 155'tir. Ölçekte Faktör 2'nin 4., 5. ve 7. maddesi, Faktör 4'ün 2. maddesi, Faktör 5'in 1. ve 2. maddesi için ters kodlama ile puanlama yapılmaktadır. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması öğrencilerin internet kullanımına yönelik tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Chronbach alfa değeri 0.89 olarak bildirilmiştir (Tavşancıl ve Keser 2002).

Araştırmanın verileri, Ocak-Şubat 2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere araştırmanın amacı açıklanmış, 18 yaş altında olanların velilerinden yazılı izin, 18 yaş üstü olanların ise sözel onamları alınmıştır. Veriler araştırmacı ve öğretmen eşliğinde, öğrencilerin kendi sınıflarında gözlem altında yaklaşık 20 dk sürede toplanmıştır. Öğrenciler anket formlarına isim belirtmemiş, öğrencilerden kod (şifre) kullanmaları istenmiştir. Basit rastgele örnekleme yöntemi ile test-tekrar teste seçilen öğrenciler (n=62) ilk testte kullandıkları kodları kullanarak anketi yanıtlamıştır. Ölçeğin tekrar test uygulaması ilk uygulamadan dört hafta sonra yapılmıştır.

Araştırmanın uygulanabilmesi için GATA Etik Kurulu'ndan "Etik Onay" ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile araştırmanın uygulanacağı okuldan "Kurum Uygulama" izni alınmıştır. Ölçeği geliştiren Tavşancıl ve Keser'den ölçeğin adölesanlarda geçerlilik ve güvenilirliğinin yapılabilmesi için izin alınmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde; sayımla belirlenen değişkenler sayı ve yüzde, ölçümle belirlenen değişkenler ortalama \pm standart sapma ve minimum-maksimum değer şeklinde gösterilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmış, verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi ile incelenmiştir. Güvenilirlik çalışması için; Cronbach alfa katsayısı, madde toplam korelasyonu ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. Test-tekrar test sonuçlarını değerlendirmek için bağımlı grupta t testi yapılmıştır. Veriler; %95 güven aralığında, $p < 0.05$ istatistiksel anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR**Tablo 1.** Öğrencilerin Sosyo-Demografik ve İnternet Kullanımına İlişkin Özellikleri (n=242)

Özellikler		Sayı	%
Sınıf	9.sınıf	49	20.2
	10.sınıf	57	23.6
	11.sınıf	54	22.3
	12.sınıf	82	33.9
Yaş	15 yaş	43	17.8
	16 yaş	46	19.0
	17 yaş	58	24.0
	18 yaş ve üstü	95	39.2
Cinsiyet	Kız	114	47.1
	Erkek	128	52.9
Annenin eğitim durumu	Okuryazar-değil	11	4.5
	Okur-yazar	23	9.5
	İlköğretim mezunu	137	56.6
	Ortaöğretim mezunu	59	24.4
	Yüksekokul	12	5.0
Babanın eğitim durumu	Okur-yazar	12	5.0
	İlköğretim mezunu	108	44.6
	Ortaöğretim mezunu	100	41.3
	Yüksekokul	22	9.1
Gelir algısı	Çok iyi	7	2.9
	İyi	123	50.8
	Orta	110	45.5
	Düşük (kötü)	2	0.8
İnternet bağlantısına* ulaşma	Evinizde	184	80.0
	Okulda	39	14.0
	Cep telefonunuzda	134	56.0
	İnternet cafe	62	15.0
Ailenin internet kullanımını	Yasaklar	8	3.3
	Karışmaz	89	36.8
	Sınır getirmek ister	120	49.6
	Destekler	15	6.2
	Diğer	10	4.1
İnternet kullanma süresi	Günde bir saat	41	16.9
	Günde iki -üç saat	100	41.3
	İki günde bir saat	14	5.8
	Haftada bir -iki saat	34	14.0
	Diğer	53	21.9
Toplam		242	100.0

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımları incelendiğinde, 9.sınıf (n=49; %20.2) ve 12.sınıfta (n=82; %33.9) öğrenimlerine devam ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin yaş ortalamalarının 16.96±1.29 (min= 15, max=20) olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların %47.1'i (n=114) kız, %52.9'u (n=128) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin; annelerinin %24.4'ü, babalarının %41.3'ü ortaöğretim mezunu olup %45.5'i ailesinin aylık toplam gelirinin orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin internet kullanımına ilişkin bulguları incelendiğinde; %80.0'i evde internet bağlantısına ulaştığını, %41.3'ü interneti günde iki-üç saat kullandığını belirtmiştir (Tablo1).

Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlik Analizleri

Geçerlilik; bir testin ya da aracın "ölçmek istediği özelliği" doğru ve diğer özelliklerle karıştırmadan ölçülebilir derecesi şeklinde tanımlanır (Alpar 2006). Ölçeğin geçerliliğini

değerlendirmek amacıyla "yapı geçerliliği" analizi yapılmıştır. Yapı geçerliliğini test etmek ve faktörleri belirlemek amacıyla "Principal Compenent faktör analizi" yöntemi kullanılmıştır (Alpar 2006).

Faktör analizi; bir oluşumun nedenini açıkladıkları varsayılan değişkenleri (faktörleri/boyutlar/bileşenleri) ortaya çıkarmak ve gerektiğinde adlandırmak amacı ile yapılan analiz yöntemidir. Faktör analizi; birçok değişkenin birkaç başlık altında toplanıp toplanmadığı hakkında bilgi veren yöntemler bütünü olarak da tanımlanabilir. Faktör analizinde temel amaç; geliştirilen ölçüm aracının boyutlarının (tek ya da çok boyutlu) ve boyutlarda yer alan maddelerin belirlenmesine yardım edecek edecek yüklerine ulaşmaktır. Faktör yükü, maddelerin faktörle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır (Alpar 2012).

Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği'nin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla keşfedici (açımlayıcı) faktör analizi yapılmıştır. Verile-

rin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve

Bartlett Küresellik Testi uygulanmıştır (Şencan 2005).

Tablo 2. Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği'nin döndürülmüş (Varimax) temel bileşenler faktör analizi

Faktör	Maddeler	Faktör yükü	Açıklanan varyans %	Özdeğer	Cronbach alfa
Faktör I	faktör_1.1	0.700	%26.74	8.292	0.845
	faktör_1.2	0.729			
	faktör_1.3	0.741			
	faktör_1.4	0.656			
	faktör_1.5	0.650			
	faktör_1.6	0.537			
	faktör_2.1	0.479			
	faktör_2.2	0.432			
Faktör II	faktör_2.3	0.467	%9.43	2.924	0.478
	faktör_5.4	0.584			
	faktör_6.1	0.738			
	faktör_6.2	0.816			
	faktör_6.3	0.804			
Faktör III	faktör_6.4	0.633	%7.58	2.353	0.867
	faktör_3.1	0.691			
	faktör_3.2	0.883			
	faktör_3.3	0.877			
Faktör IV	faktör_3.4	0.760	%5.41	1.679	0.700
	faktör_1.7	0.517			
	faktör_1.8	0.637			
	faktör_4.1	0.719			
	faktör_4.3	0.665			
Faktör V	faktör_4.4	0.749	%4.67	1.451	0.495
	faktör_2.4	0.420			
	faktör_2.5	0.598			
	faktör_4.2	0.282			
	faktör_5.1	0.832			
Faktör VI	faktör_5.2	0.857	%4.10	1.273	0.830
	faktör_2.6	0.440			
	faktör_2.7	0.418			
Toplam	31 madde		%57.96		0.88

Bu çalışmada, KMO örneklem uygunluğu (yeterliliği) katsayısı 0.85, Bartlett Küresellik testi (X^2)=3375.739, ($p < 0.001$) olarak bulunmuştur. Varimax rotasyonu sonrasında özdeğeri; 1.2'yi aşan, toplam varyansın %57.96'sını açıklayan altı faktör elde edilmiştir. Birinci faktör; bu ölçekle ölçülmeye çalışan özelliğin % 26.74'ünü açıklarken, sırasıyla 2. faktör %9.43, 3. faktör %7.58, 4. faktör %5.41, 5.faktör % 4.67, 6. faktör ise %4.10'ünü açıklamaktadır. Faktör yükleri incelendiğinde; altı faktör altında yer alan 30 maddenin faktör yükleri 0.34-0.88 arasında değişmekte olup yalnızca bir maddenin faktör yükü (faktör 4.2) 0.282 olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği

Güvenirlilik Analizleri

Güvenirlilik; bir ölçme aracının farklı zaman aralıklarında birden çok kez uygulanması durumunda, uygulama sonuçlarının benzer olmasıdır. Aynı zamanda tekrarlardaki tutarlılığı ifade eder. Güvenirlilik bir testin geçerliliğini etkiler. Bu nedenle, geçerli bir

testin mutlaka güvenilir olması ve ölçmek istediğini ölçen, sürekli olarak aynı bilgiyi veren bir araç olması gerekir. Bununla birlikte güvenilir bir testin geçerli olma şartı aranmayabilir (Alpar 2006; Ercan ve Kan 2004) .

Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlılığının değerlendirilmesinde "Cronbach Alfa katsayısı", "Madde Toplam Puan Güvenirliliği" analizleri ve ölçeğin zamana karşı güvenirliliğini değerlendirmede ise "Test-Tekrar Test" analizi yapılmıştır.

Cronbach Alfa değeri; maddelerin iç tutarlılığını ve homojenliğini gösteren bir ölçütür. Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0.88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri sırasıyla 0.845, 0.478, 0.867, 0.70, 0.495 ve 0.83 olarak hesaplanmıştır.

Madde-Toplam Puan Korelasyonu; ölçekteki her bir maddenin aldığı değer ile ölçekten alınan toplam değer arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla hesaplanır. Bunun için korelasyon katsayısı değerlendirilir. Korelasyonunun değerlendirilmesi için örnek-

lem büyüklüğünün; en az 100-200 olması ya da her bir madde için en az 5 cevaplayıcının

bulması gerektiği önerilmektedir (Şencan 2005).

Tablo 3. Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği'nin test tekrar test güvenilirlik katsayıları

Faktör	Uygulama	X	Ss	***r p
İnternetin öğretimde kullanımı	İlk uygulama*	29.28	6.32	0.75
	İkinci uygulama**	29.11	4.20	0.01
İnternetin araştırmada kullanımı	İlk uygulama	26.92	4.68	0.72
	İkinci uygulama	26.77	3.71	0.01
İnternetin sosyal etkileşimde kullanımı	İlk uygulama	11.82	5.10	0.83
	İkinci uygulama	10.48	3.74	0.01
İnternetin öğretimde kullanımından hoşlanma	İlk uygulama	13.22	3.25	0.59
	İkinci uygulama	13.77	2.34	0.01
İnternetin iletişimde kullanımı	İlk uygulama	14.99	3.21	0.58
	İkinci uygulama	14.69	2.74	0.01
İnternetin bilgi paylaşımında kullanımı	İlk uygulama	15.73	3.81	0.73
	İkinci uygulama	15.24	2.75	0.01
Toplam Test-tekrar test korelasyon katsayısı				0.85

*n=242 **n=62 ***r=Pearson Correlation test

Bu araştırmada madde toplam puan korelasyon katsayısının 26 maddesi 0.31 ile 0.63 arasında değişmekte olup, 5 maddenin (faktör II'nin; 4 ve 5. maddeleri, faktör IV'ün 2.maddesi, faktör V'in 1. ve 2. maddesi) 0.30 altında olduğu tespit edilmiştir.

Test-tekrar test ise; ölçüm aracının iki farklı zamanda, aynı kişilere tekrar uygulanması ve her iki uygulamadan elde edilen ölçüm sonuçlarının karşılaştırılmasıdır (Şencan 2005). Bu çalışmada test-tekrar test güvenilirliği için 62 öğrenciye ulaşılmış (%25) ve ilk uygulamadan 4 hafta sonra ikinci test uygulanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği incelendiğinde, toplam ölçek puanları arasındaki uyumunu değerlendirmek için Pearson Korelasyon analizi yapılmış, korelasyon değeri 0.85 olarak bulunmuştur (Tablo 3). Test-tekrar test puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılık analizi için ölçek puan ortalamaları "bağımlı grupta t testi" ile karşılaştırılmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$; $p = 0.247$).

TARTIŞMA

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 16.96 ± 1.29 (min=15, max=20) olduğu, %80.0'inin evde internet bağlantısına ulaştığı, %41.3'ünün interneti günde iki-üç saat kullandığı tespit edilmiştir. Türkiye'de evlerin %41.6'sı internet erişim imkanına sahiptir. İnternet kullanan bireylerin %59.3'ü ise interneti her gün kullanmakta ve interneti en fazla 15-24 yaş grubunun kullandığı belirtilmektedir (Demir ve Gözüm 2011). Bu verilerin bu çalışmadan elde edilen bulgularla uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği'nin

Geçerlik Analizleri

Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği'nin yapı geçerliliğini in-

celemek amacıyla faktör analizinin uygunluğunun değerlendirilmesinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi yapılmıştır. Literatürde KMO testinin 0.50-0.60 değerinin kötü, 0.60-0.70 değerinin zayıf, 0.70-0.80 değerinin orta, 0.80-0.90 değerinin iyi, 0.90'dan büyük değerinin ise mükemmel olduğu ve Bartlett Küresellik testinin anlamlılık değerinin 0.05'ten küçük olması gerektiği belirtilmektedir (Şencan 2005; Tavşancıl 2010). Tavşancıl ve Keser'in (2002) internet kullanımına yönelik likert tipi tutum ölçeğinin geliştirilmesi çalışmasında, KMO değeri 0.88, Bartlett Küresellik Testi (X^2)=3277.52, ($p < 0.001$) olarak tespit edilmiştir. Bu verilerden elde edilen sonuçların çalışmamıza benzer ve örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu görülmektedir. Bu nedenle söz konusu veri yapısı için faktör analizinin yapılabileceği değerlendirilmiştir. Şencan (2005) faktör analizi sonucu ortaya çıkan faktör yükü; 0.40'ın altında kalan maddenin ölçekten çıkarılması gerektiğini belirtilirken, Alpar(2012) 0.30 ile 0.40 arasındaki faktör yüklerini kabul edilebilir en düşük düzey; 0.50 ve üzerindeki faktör yüklerini uygulama anlamlılığı olan yükler; 0.70 ve üzerinde olan faktör yükünü ya-pıyı iyi açıklayabilen yükler olarak belirtmiştir. Bu doğrultuda, "Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeğinin" faktör yapılandırmasında, maddelerin bir faktör grubunda yer alabilmesi için faktör yükünün en az "0.30" olması gerekliliği kabul edilmiştir. Bu çalışmada öz değeri 1.2'i aşan, toplam varyansın %57.96'sını açıklayan altı faktör altında yer alan 30 maddenin faktör yükleri 0.34-0.88 arasında değişmekte olup sadece faktör IV'de 2. Madde-nin faktör analizi sonrasında faktör yükü 0.282 olarak bulunmuştur. Ancak bu maddenin ölçeğin orijinalinin korunması amacıyla ölçekten çıkartılmamasına karar verilmiştir. Ölçeği geliştiren Tavşancıl ve Keser (2002) toplam varyan-sın

%49.96 olduğunu ve faktör yüklerinin 0.32-0.63 arasında değiştiğini tespit etmiştir. Bu bağlamda elde edilen faktörler için her bir maddenin faktör yüklerinin kabul edilebilir olduğu düşünülmüştür.

Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği'nin

Güvenirlilik Analizleri

Bu çalışmada, ölçeğin iç tutarlılığının değerlendirilmesinde "Test-Tekrar Test" "Cronbach Alfa katsayısı", "Madde Toplam Puan Güvenirliliği" analizleri yapılmıştır.

Güvenirlilik; ölçme aracının ölçtüğü özelliği ya da özellikleri, ne derecede bir kararlılıkla ölçmekte olduğunun göstergesidir (Tekin 2009). Güvenirlilik, korelasyon katsayısı (r) ile belirlenmekte ve 0 ile 1 arasında değişen değerler almakta, korelasyon katsayısı değerinin 1'e yaklaşması güvenirliliğin yüksek olduğunu, değer 0'a yaklaşması ise güvenirliliğin düşük olduğunu göstermektedir (Bahar ve ark.2008). Test-tekrar test güvenirliliği için değer 0.00-0.25 olması çok zayıf, 0.26-0.49 olması zayıf, 0.50-0.69 olması orta, 0.70-0.89 olması yüksek ve 0.90-1.00 arasında olması çok yüksek korelasyon gücüne sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Kuşun ve Kanan 2012). Test-tekrar test yöntemi uygulanırken zaman aralığı ve örnekleme her ölçek için standart olmamakla birlikte, genel olarak tutum ölçekleri için 2-4 hafta aralığının uygun olduğu, örneklem hacminin ise %25-%50'ye ulaşmasının yeterli olacağı belirtilmektedir (Alpar 2012; Gözüm ve Aksayan 2003; Şencan 2005). Bu çalışmada, tekrar test 4 hafta sonra ve örneklemin %25'ine (n=62) uygulanmış olup pearson korelasyon katsayısı 0.85 olarak tespit edilmiştir. İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tipi Tutum Ölçeği'nin orijinal formunun yapıldığı çalışmada, test tekrar test güvenirliliği, 0.71 tespit edilmiştir (Tavşancıl ve Keser 2002). Bu araştırma, ölçeğin tekrarlanan ölçümlerde benzer ölçüm değerlerini sağlama özelliğine sahip olduğunu, zamansal olarak değişkenlik göstermediğini ve oldukça güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

İç tutarlılığı değerlendirmenin diğer bir göstergesi de Cronbach alfa katsayısıdır. Cronbach alfa değeri "0-1" arasında değişen değerler almakta ve bu değer 0.70'den büyük olması önerilmektedir (Özdamar 2002; Tavşancıl 2010). Adölesanlarda İnternet Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği'nin Cronbach alfa katsayısı çalışmada 0.88, Tavşancıl ve Keser'in (2002) çalışmasında 0.89 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre ölçeğin iyi derecede güvenilir bir ölçek olduğu ve maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı maddelerden oluştuğu değerlendirilmektedir.

Madde toplam puan korelasyonu; bu korelasyonun katsayı değeri konusunda belirli bir standart olmamakla birlikte; Alpar (2012), kabul edilebilir katsayının negatif işaretli olmaması ve 0.25'in üzerinde olması gerektiğini, Şencan (2005), 0.30 ve üzerinin güvenilirlik için yeterli olacağını belirtmektedir. Ölçekte bir maddenin toplam puanla olan korelasyonu düşük ise, bu durum o maddenin ölçekteki diğer maddelerden farklı bir niteliği ölçtüğünü gösterir (Esin 2014). Bu maddeler ölçekten çıkartılabilir, ancak tek başına madde elemek için kullanılmamalıdır. Maddenin; Cronbach alfa değeri üzerine etkisi de değerlendirilmelidir (Şencan 2005). Bu çalışmada madde toplam puan korelasyon katsayısının 26 maddesi 0.31 ile 0.63 arasında değişmekte, 5 maddenin (faktör II'nin; 4 ve 5. maddeleri, faktör IV'ün; 2.maddesi, faktör V'in 1. ve 2. maddesi) 0.30 altında olduğu tespit edilmiştir. Yapılan madde analizi sonucunda; maddeler çıkartıldığı zaman Cronbach alfa değerlerinin 0.883 ile 0.888 arasında değiştiği ve fazla etkilenmediği görülmüş, ayrıca ölçeğin orijinal formunu korumak için maddelerin çıkartılmamasına karar verilmiştir.

SONUÇ

Tavşancıl ve Keser (2002) tarafından geliştirilen "İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği'nin adölesanlarda geçerlilik ve güvenirliliğinin incelendiği bu çalışmada; açımlayıcı faktör analizi sonucunda faktör yük değerinin 0.282-0.88 arasında değiştiği görülmektedir. Özdeğer ölçütüne göre "önemli faktör" olarak değerlendirilen altı faktörün açıklandığı toplam varyans oranı %57.96 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam Cronbach alfa değeri 0.88, test-tekrar test güvenirliliği için 62 katılımcıya yapılan uygulamada ise; 0.90 bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ise 0.85 olarak tespit edilmiştir.

İnternet Kullanımına Yönelik Likert Tutum Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlilik çalışmalarından elde edilen tüm bulgulara göre, bu ölçeğin adölesanların internet tutumlarını değerlendirmek amacıyla geçerli ve güvenilir biçimde kullanılabilmesi söylenebilir. Bundan sonraki çalışmaların farklı örneklemeler üzerinde ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenerek tekrarlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alpar R (2006) Spor Bilimlerinde Uygulamalı İstatistik.3.Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s.273-276; 274-278.
Alpar R (2012) Uygulamalı İstatistik ve Geçerlilik-Güvenirlilik. 2. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, s. 497-509, 488-90, 453-455.

- Bahar Z, Beşer A, Gördes N, Ersin F, Kıssal A. Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008;12(1): 1-13.
- Canbek G, Sağiroğlu Ş (2007) Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. Politeknik Dergisi, 10(1): 33-39.
- Ceyhan AA (2011) Ergenlerin problemleri internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 18 (2): 85-94.
- Coşkun S, Bebiş H (2014) Şiddetin okul sağlığına etkisi ve hemşirelik. Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 3(1): 15-23.
- Davis RA (2001) A cognitive-behavioral model of pathological internet use. Comput Human Behav, 17(2): 187-195.
- Demir Y, Gözüm S (2011) Sağlık eğitiminde yeni yönelimler; web destekli sağlık eğitimi. DEUHYO ED, 4 (4): 196-203.
- Ercan İ, Kan İ (2004) Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30 (3): 211-216.
- Esin MN (2014) Hemşirelikte Araştırma. Veri Toplama Yöntem ve Araçları, Veri Toplama Araçlarının Güvenirlik ve Geçerliliği. I. Baskı, Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul, s.222-223.
- Gözüm S, Aksayan S (2003). Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 1(5): 3-14.
- Grove SK, Burns N (2009) The Practice of Nursing Research: Appraisal, Synthesis, and Generation of Evidence, 6th Edition. St. Louis, Missouri:Saunders & Elsevier, s.377-388.
- Irmak AY, Erdoğan S (2015) Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği. Anadolu Psikiyatri Dergisi 16(Özel sayı.1):10-18.
- Kurşun Ş, Kanan N (2012) Bakım davranışları ölçeği-24'ün türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 15(4): 229-35.
- Muslu G.K, Bolışık B (2009) Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(5):445-450.
- Norman CD, Skinner HA (2006) eHEALS: The eHealth Literacy Scale. Journal of Medical Internet Research, 8(4): 1-7.
- Özdamar K (2002) Paket Programlar ile İstatistik Veri Analizi, 4. Baskı, Kaan Kitapevi, Eskişehir, s.661-673, 511-525.
- Şencan H (2005) Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlilik. 1.Baskı. Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 105-113, 384-386; 249-259; 109-114; 147-49.
- Tavşancıl E (2010) Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. 4.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s.50-52, 28-30.
- Tavşancıl E, Keser H (2002) İnternet kullanımına yönelik likert tipi tutum ölçeğinin geliştirilmesi. Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 1(1): 79-100.
- Tekin H (2009) Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Gözden geçirilmiş 14. Baskı, Yargı yayımları, Ankara, s.54-56.
- Tuncer M, Taşpınar M (2008) Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1): 125-144.
- Valkenburg PM, Peter J (2008) Adolescents' identity experiments on the internet. Consequences for social competence and selfconcept unity. Communication Research, 35(2): 208-231.